

L. Nagy Zsuzsa* (1930–2010)

A temetés, a végső búcsú egyszerre fájdalom és felemelő érzés is mindazok számára, akik ismerték, becsülték, szerették halottunkat. Fájdalom, hiszen egy sokunk számára példamutató életút zárult le, de felemelő is, hiszen azért gyűltünk össze, hogy emlékezzünk és emlékeztessünk rá. Az emlékezés mérlegkészítés: mit adott az elhunyt családjának, szakmájának, társadalmának, és milyen lehetőségeket nyitott számára, netán milyen korlátok közé zárta őt élete nyolc évtizede során az a világ, amelyben élnie rendeltetett?

A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete és a Magyar Történelmi Társulat nevében búcsúzom most L. Nagy Zsuzsától, s próbálom felidézni: mit tehetünk élete szakmai mérlegének serpenyőjébe?

1930. október 3-án budapesti középpolgári családban született, előbb 1953-ban a történelem, majd 1957-ben a magyar szakot végezte el az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Már egyetemista korában adminisztrátorként dolgozott a Magyar Történelmi Társulatnál, ahol rövidesen szakmai szervező munkával is megbízták. 1953-tól kezdve a Történettudományi Intézet munkatársa, végigjárta a tudományos beosztások és minősítések előírt grádicsait, időközben 1969-től 1971-ig az intézeti titkári feladatokat is ellátta. 1987-től egy rendkívül sikeres évtizeden át a debreceni egyetem történészprofesszora, majd nyugdíjba vonulása után *emeritaként* folytatta az oktatómunkát. Valamennyi fontos történészszervezetben aktív tag, Ránki-díjban, Akadémiai díjban, Ipolyi Arnold-díjban részesült.

Nyílegyenes, törés nélküli pálya mind pozicionálisan, mind tartalmilag. Generációja, az 1925–1930 körül születettek más tagjaihoz hasonlóan őt is különösen foglalkoztatta pályája elején 1918–1919 problematikája. Kutatásainak első összegzése 1965-ben jelent meg *A párizsi békekonzferencia és Magyarország 1918–1919* címmel. Talán nincs eléggé tudatában szakmánk közemlékezete annak, hogy ez volt az első komoly alapkutatásokra építő magyar szakkönyv Trianon nemzetközi összefüggéseiről. Kutatási témáinak megválasztásakor a politikatörténet együtt járt az eszmetörténettel és a társadalomtörténettel. Már

* Elhangzott 2010. november 16-án a Kerepesi úti temetőben. – L. Nagy Zsuzsától búcsúzik a Történelmi Szemle is, melynek 1981-től 1989-ig szerkesztője, majd főszerkesztő-helyettese volt (*a Szerk.*).

1963-ban tanulmányt írt Beksics Gusztáv nemzetpolitikai elgondolásairól, majd egész további pályáját meghatározóan kezdte el vizsgálni a két világháború közötti magyarországi liberális ellenzéki mozgalmakat, pártokat. Először a budapesti liberális ellenzék történetét dolgozta fel, országos horizontú kutatásainak eredményeit az 1970-es és 1980-as években három magyar és egy angol nyelvű könyvben, valamint számos tanulmányban tette közzé. Utolsó monográfiája, a 2006-ban publikált Rassay Károly-életrajz is e témakör része. E tematika két további „elágazása” volt az emigráns liberális gondolkodók és politikusok külföldi kapcsolatrendszerének vizsgálata, valamint a magyarországi szabadkőművesség társadalmi, politikai, eszmetörténeti jelentőségének két könyvet és jó néhány tanulmányt eredményező úttörő feltárása.

Az 1990-es évek közepétől leginkább az 1919–1945 közötti magyarországi liberalizmus társadalomtörténeti hátterét, a két világháború közötti magyar városok iparosainak, kereskedőinek, kispolgárainak világát kutatta. Oktató munkája inspirálta egy lényegre törő szintézis készítésére a Horthy-korszak történetéről.

A pálya ívének felrajzolása után mit is tehetünk tehát L. Nagy Zsuzsa életútja szakmai mérlegének serpenyőjébe? A bizonyára hiányos lista:

– Úttörő és meghatározó szerepet játszott Trianon előtörténetének és nemzetközi tényezőinek megvilágításában, nem kis részben általa feltárt források és az 1960-as években nem könnyen megismerhető nemzetközi szakirodalom kritikus vizsgálata alapján.

– A két világháború közötti magyarországi liberális ellenzék társadalmi hátterének és politikai sokszínűségének elmélyült feltárásával szakmánkat és hazai közgondolkodásunkat is érdemben befolyásolva járult hozzá a Horthy-korszak történetének tárgyyszerű megismertetéséhez, nem ideologikus értékeléséhez. Eredményeit a szűk szakmai fórumokon kívül széles körben olvasott szintézisekben is publikálta.

– A liberális ellenzék mozgásterét, kapcsolatrendszerét kutatva elsőként vizsgálította meg a szabadkőművesség szerepét 20. századi históriánkban.

Ez a szomorú alkalom is emlékeztet bennünket: a mi szakmánkban, a tudomány más területeihez hasonlóan, csak az egyes generációk egymásra épülő teljesítményei bizonyíthatják a történetírás ma különösen erőteljesen igényelt „társadalmi hasznosságát”. L. Nagy Zsuzsa egy olyan generáció tagja volt, amely az 1950-es–1960-as évek fordulójától kezdve mélyre fúró forrásfeltárásokkal, részmonográfiákkal és szintézisekkel, érdekesítően megírt népszerűsítő művekkel gondolkottatta el a szakmai közösséget és a gondolkodni akaró és képes közvéleményt haza és haladás viszonyáról. Számukra sokkal világosabban látszott, hogy merre van előre, mint a későbbi nemzedékekhez tartozó kollégáknak. L. Nagy Zsuzsa igen tudatosan haladt kutatói útján: azt a kérdést járta körül, hogy milyen kül- és belpolitikai, társadalmi és ideológiai tényezők eredményeként jöhetett létre, konszolidálódott, majd omlott össze a két világháború közötti magyar politikai rendszer. A rendszerváltás tapasztalatai és napjaink eseménydús története újra felszínre hozták, aktuálissá tették a régi vitákat a megszakítottságok és folyamatosságok viszonyáról, a progresszió lehetséges értelmezéseiről az euroatlanti

integráció és a globalizáció sodrába került magyar nemzet és állam történetében. L. Nagy Zsuzsa ilyen alapkérdésekről gondolkodtat el minket impozáns életművével. A szakmánkat az utóbbi évtizedekben gazdagító sok-sok új szempont, megközelítés, módszer ismerete, elismerése és alkalmazása mellett (s ezekre Zsuzsa mindig alkotóan nyitott volt) súlyos veszteség lenne, ha nem szívlelnénk meg alkotói pályájának üzenetét: a történelmi munka, s különösen a sorsfordulókban oly gazdag 20. századi történelmünk kutatása nem pusztán szakmai belügy, hanem a mindenkori jelen ellentmondásainak és a jövő lehetőségeinek felelősségteljes megvilágítására tett kísérlet is. Munkásságának eredményei nemcsak a könyvtárak polcait, hanem nemzeti önismeretünket is gazdagították. A végső mérleg készítésekor ennek tudata enyhítheti fájdalunkat.

Pók Attila

Kiadja az MTA Történettudományi Intézete
A kiadásért felel Glatz Ferenc igazgató
A szedési, tördelési munkálatokat
az MTA Történettudományi Intézete kiadványcsoportja végezte
Vezető: Kovács Éva
Tördelőszerkesztő: Palovicsné Tihanyi Éva
Nyomtatás: Krónikás Bt., Biatorbágy
F. v.: Horváthné Nagy Erzsébet